

Dział I - Europa i Polska w czasach oświecenia – lekcja powtórzeniowa

Tematy:

1. Oświecenie w Europie
2. Nowe potęgi europejskie.
3. Rzeczpospolita za panowania Wettinów.
4. Ostatni król elekcyjny.
5. Oświecenie w Rzeczpospolitej.

1. Daty:

Data	Wydarzenie
1697 – 1733	August II królem Rzeczypospolitej.
1699	Podpisanie pokoju w Karłowicach z Turcją.
1700 – 1721	Wielka wojna północna.
1709	Bitwa pod Połtawą między armią szwedzką i rosyjską.
1717	Sejm niemy.
1734 – 1763	Panowanie Augusta III
1764	Sejm konwokacyjny po śmierci Augusta III, który przeprowadził liczne reformy.
1764 – 1795	Rządy Stanisława Augusta Poniatowskiego.
1765	Utworzenie Szkoły Rycerskiej
1768 – 1772	Konfederacja barska
5.08.1772	I rozbiór Rzeczypospolitej.
1773	Sejm rozbiorowy. Utworzenie Komisji Edukacji Narodowej.
1775	Utworzenie Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych

2. Pojęcia:

Pojęcie	Opis
Oświecenie	Epoka w dziejach kultury europejskiej, która przypada na wiek XVIII, w której kładło się nacisk na wiedzę i rozum. Charakteryzowała się rozwojem nauki, techniki, filozofii i literatury.
Empiryzm	Nurt filozoficzny epoki oświecenia, zgodnie z którym źródłem ludzkiego wiedzy jest doświadczenie.
Racjonalizm	Nurt filozoficzny epoki oświecenia, który kładł nacisk na możliwości ludzkiego rozumu.
Deizm	Nurt filozoficzny epoki oświecenia, który zakładał, że Bóg stworzył świat ale nie ingeruje w jego funkcjonowanie.
Ateizm	Nurt filozoficzny epoki oświecenia, zgodnie z którym Bóg nie istnieje.
Masoneria	Międzynarodowy tajny ruch społeczny, mający na celu duchowe doskonalenie człowieka i braterstwa ludzi różnych religii, narodowości i poglądów, który powstał w Wielkiej Brytanii w XVIII w.
Rokoko	Styl w sztuce pierwszej połowy XVIII w, który cechował się lekkością i dekoracyjnością form, swobodną kompozycją, asymetrią i płynnością linii oraz motywami egzotycznymi (np. chińskimi). Styl rokokowy najsilniej rozwinął się we Francji i związany był głównie z życiem dworskim.
Monarchia absolutna	Ustrój w którym władzę sprawuje monarcha z woli Boga. Jego władza jest nieograniczona.
Monarchia	Ustrój, charakterystyczny dla niektórych państw europejskich w XVIII w.

absolutna oświecona	Charakteryzował się nieograniczoną władzą monarchy, który przeprowadzał reformy odwołując się do idei oświecenia, w imię racji stanu i dobra wspólnego obywateli. Reformy te dotyczyły armii, administracji, sądownictwa, oświaty oraz finansów państwa, a ich celem było umocnienie kraju.
Junkier	Pruski posiadacz ziemski, szlachcic.
Familia	Stronnictwo w którego skład wchodziły rody Poniatowskich i Czartoryskich. Dążyło do wprowadzenia reform w państwie.
Innowiercy	Ludzie wyznający inną religię niż ludzie z jego otoczenia. w Rzeczypospolitej XVIII w. ludzie wyznający inną religię niż katolicyzm.
Dysydenci	Inaczej innowiercy.
Konfederacja	Związek zbrojny zawiązywany przez szlachtę w celu realizacji własnych intencji lub w zastępstwie władzy państwowej.
Prawa Kardynalne	Ustawy przeforsowane przez Rosję na sejmie pacyfikacyjnym 1767-1768. Obejmowały podstawowe zasady ustroju demokracji szlacheckiej i gwarantowały jego niezmiennosc.
Ryngraf	Rodzaj medalionu w kształcie tarczy z rysunkiem o tematyce religijnej.
Klasycyzm	Styl w kulturze wzorowany na kulturze starożytnych Rzymian i Greków.
„Monitor”	Pierwsze czasopismo wydane w języku polskim.
Obiady czwartkowe	Spotkania polskich intelektualistów organizowane przez Stanisława Augusta Poniatowskiego..

3. Imię i nazwiska:

Imię i nazwisko	Opis
Izaak Newton	Angielski fizyk, twórca prawa powszechnego ciężenia.
Antoine Lavoisier	Francuski chemik epoki Oświecenia, który dokonał analizy powietrza, , rozłożył wodę na pierwiastki oraz wyjaśnił rolę tlenu w procesie spalania
Karol Linneusz	Szwedzki lekarz i botanik, który jako pierwszy w czasach nowożytnych dokonał klasyfikacji roślin i zwierząt.
Anders Celsjusz	Szwedzki fizyk i astronom, twórca skali temperatury.
John Locke	Angielski filozof epoki oświecenia. Twórca empiryzmu. Miał pogląd, że środowisko w którym wychowuje się człowiek ma wpływ na jego kształtowanie.
Francois Marie Arouet	Volter. Francuski pisarz epoki oświecenia, filozof, dramaturg, historyk. Był zwolennikiem deizmu.
Denis Diderot	Francuzki przedstawiciel epoki oświecenia, jeden z głównych twórców encyklopedii.
Karol Monteskiusz	Myśliciel epoki oświecenia. Autor idei trójpodziału władz.
Jan Jakub Rousseau	Filozof epoki Oświecenia, autor „Umowy społecznej”, twórca idei umowy społecznej.
Piotr I	Car Rosji (1682 – 1725), który przeprowadził gruntowne reformy dotyczące armii, oświaty, sądownictwa i administracji.
Katarzyna II	Caryca rosyjska, której panowanie przypada na okres polskich rozbiorów. Znacznie rozszerzyła terytorium Rosji o ziemie polskie i tureckie.
Fryderyk III	Elektor brandenburski i pruski, który został koronowany na króla Prus w 1701 r. jako Fryderyk I Hohenzollern.
Fryderyk Wilhelm I	Król Pruski, rządzący od 1713 do 1740, elektor brandenburski, twórca potęgi militarnej Prus.
Fryderyk II	Król Pruski (1740 -1786), pod jego rządami Prusy stały się jednym z najpotężniejszych państw europejskich. „Rozbójnik Europy”, przyłączył Śląsk i dokonał rozbioru Polski. Po śmierci nadano mu tytuł „Wielki”.
Maria Teresa	Cesarzowa Austrii z dynastii Habsburgów, rządząca od 1740 do 1780; za

	jej rządów wprowadzono wiele reform oświeceniowych. M.in. ograniczyła wpływy szlachty I duchowieństwa I powołała Radę Państwa.
Józef II	Cesarz Austrii z dynastii Habsburgów, kontynuator reform Marii Teresy. M.in. zniósł poddaństwo osobiste chłopów i uzależnił duchownych od państwa.
August II Mocny	Pierwszy król Polski z saskiej dynastii Wettynów.
Stanisław Leszczyński	K w latach 1704–1709 i 1733–1736, księżę Lotaryngii Baruw, wolnomularz
August III Sas	Drugi król Polski z dynastii Wettinów w latach 1733–1763
Karol XII	Król Szwecji od 1697 z niemieckiej dynastii Wittelsbachów. Podczas III wojny północnej (1700-1721) wielokrotnie rozbił przeważające wojska koalicji Rosji, Saksonii, Danii i Polski.
Stanisław August Poniatowski	Ostatni król Rzeczypospolitej w latach 1764-1795.
Maurycy Beniowski	Polski podróżnik pochodzenia słowacko-węgierskiego, uczestnik konfederacji barskiej w wyniku czego został zesłany na Kamczatkę, z której zorganizował ucieczkę statkiem.
Józef Pułaski	Twórca i marszałek związkowy konfederacji barskiej, starosta warecki. ojciec Kazimierza Pułaskiego.
Michał Krasiński	Marszałek generalny konfederacji barskiej.
Tadeusz Rejtan	Poseł nowogródzki, który starał się nie dopuścić do zatwierdzenia I rozbioru Rzeczypospolitej podczas sejmku rozbiorowego.
Stanisław Konarski	Wybitny przedstawiciel polskiego oświecenia, założyciel Collegium Nobilium
Franciszek Bohomolec	Nauczyciel, redaktor, jezuita, komediopisarz powiązany ze Stanisławem Augustem Poniatowskim.
Antoni Tyzenhaus	Przyjaciel Stanisława Augusta Poniatowskiego i zarządca dóbr królewskich na Litwie. Założyciel ponad 20 manufaktur królewskich na Litwie.
Andrzej Zamoyski	Kanclerz Stanisława Augusta Poniatowskiego, który propagował unowocześnienie wsi i zamianę pańszczyzny na czynsz.
Grzegorz Piramowicz	Polski duchowny. Był członkiem Komisji Edukacji Narodowej . Sekretarz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych.
Ignacy Krasicki	Biskup warmiński, poeta, prozaik, publicysta i encyklopedysta. Autor „Hymnu do miłości Ojczyzny” oraz poematu heroikomicznego „Myszeida”
Adam Naruszewicz	Poeta i historyk, przełożył na język polski dzieła Tacyta i Horacego, pieśni Anakreonta. Jest autorem „Historii narodu polskiego”.
Stanisław Staszic	Ksiądz , filozof, publicysta, działacz i pisarz polityczny 2 połowy XVIII w. Należał do obozu reform podczas Sejmu Czteroletniego.
Hugo Kołłątaj	Jeden z przywódców obozu patriotycznego; przedstawiciel polskiego Oświecenia; twórca Kuźnicy Kołłątajowskiej
Wojciech Bogusławski	Założyciel i dyrektor Teatru Narodowego w Warszawie.
Franciszek Zabłocki	Komediopisarz i poeta polski epoki Oświecenia. Autor „Fircyka w zalotach”.
Julian Ursyn Niemcewicz	Polski dramaturg, powieściopisarz, poeta, pamiętnikarz, wolnomularz. Autor „Powrotu posła” i „Fircyka w zalotach”.
Bernardo Bellotto	Włoski malarz epoki oświecenia znany jako Canaletto, tworzący na dworze Stanisława Augusta Poniatowskiego. Autor obrazów Warszawy z tamtych czasów.
Marcello Bacciarelli	Włoski malarz epoki oświecenia. Nadworny malarz króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Twórca jego portretów i pocztu królów polskich na Zamku Królewskim w Warszawie.

Dominik Merlini	Wybitny architekt epoki oświecenia, działający w Polsce, dzięki któremu w naszym kraju zaczął rozwijać się klasycyzm.
-----------------	---

Uczeń powinien umieć:

1. Wymienić idee oświecenia i je omówić.
2. Scharakteryzować ideę trójpodziału władzy Monteskiusza i zasadę umowy społecznej J.J. Rousseau.
3. Wymienić największe osiągnięcia oświecenia w dziedzinie nauki, techniki, literatury i sztuki.
4. Rozpoznać styl klasycystyczny w architekturze i wskazać jego cechy.
5. Rozpoznać dzieła klasycystyczne w malarstwie i rzeźbie.
6. Porównać reformy oświeceniowe w Prusach, Rosji i Austrii.
7. Przedstawić przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich.
8. Wymienić osiągnięcia polskiego oświecenia.
9. Wyjaśnić przyczyny I rozbioru Rzeczypospolitej.
10. Wskazać na mapie obszary zagarnięte przez Rosję, Prusy i Austrię.